कक्षा आठमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरुको निबन्ध लेखन क्षमताको अध्ययन

शोध नं.:

१०४

शोधकर्ता

सुशीला के.सी.

क्याम्पस क्रमाङ्क र शैक्षिक वर्ष ४०/२०६७/०६८

त्रि.वि.दर्ता नं. ९-२-२१८-११३-२००५

दोस्रो वर्षको परीक्षाक्रमाङ्क २१८००२२

नेपाली शिक्षा विषयमा स्नाकोत्तर उपाधिको निमित्त प्रस्तुतशोध-प्रस्ताव

शोधपत्र पेस गरेको मिति
वि.सं. २०७४/०७/२६
इ.सं. २०१७/११/१२

त्रिभुवनविश्वविद्यालय
शिक्षाशास्त्र सङ्काय
जनताबहुमुखीक्याम्पस
नेपालीशिक्षाविभाग
इटहरी, सुनसरी

शोधपत्रभाइभाभएको मिति
वि.सं. २०७४/०८/१९
इ.सं. २०१७/१२/०५

स्वयम् घोषणा

म शोधार्थी सुशीला के.सी. यो घोषणा गर्दछु प्रस्तुतशोधपत्र मेरो मौलिक अनुसन्धानहो । अन्यशोधपत्रको कुनै अंश समेत मैले कहींकतैबाट हुबहु नक्कल गरेकी छैन । आवश्यकताअनुसार सन्दर्भ र स्रोत खुलाई पूर्वकार्यको प्रयोग गरेकी छु । यदिकहीँकतैबाट यो शोधपत्रहुबहु नक्कल गरेको प्रमाणित भए त्यसबाट आउने सबै खाले परिणामहरुको सामनागर्ने प्रतिबद्धता व्यक्तगर्दछु । यस सम्बन्धमा पछि कहीँकतै र कुनै किसिमको उजुर गर्ने छैन ।

मिति:२०७३/०७/२६

शोधार्थी

सुशीला के.सी.

जनताबहुमुखीक्याम्पस

इटहरी, सुनसरी

स्थापितः २०४५

(त्रिभुवन विश्वविद्यालय र उ.मा. शि. परिषदबाट सम्बन्धनप्राप्त)

विज्ञान, व्यवस्थापन, मानविकी तथा शिक्षाशास्त्र संकाय

✆ ०२५-५८१३००

५८००६४

प. सं.

च. नं.

मितिः- २०७४/०७/२६

शोध निर्देशकको सिफारिस पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्र संकाय जनता बहुमुखी क्याम्पस नेपाली शिक्षा विभाग अन्तर्गत एमएड दास्रो वर्षका विद्यार्थी सुशीला के.सी.ले नेपा. शि ५९८ पाठ्याशंको प्रयोजनार्थ प्रस्तुत **कक्षा आठमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरुको निबन्ध लेखन क्षमताको अध्ययन** शीर्षकको शोधपत्र मेरा निर्देशनमा तयार पार्नुभएको हो । प्रस्तुत शोधपत्र सम्बन्धित तहका निमित्त उपयुक्त भएको आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि सिफारिस गर्दछु ।

शोध निर्देशक

बालकृष्ण गौतम

जनता बहुमुखी क्याम्पस

नेपाली शिक्षा विभाग

इटहरी, सुनसरी

मितिः २०७४/०७/२६

जनता बहुमुखी क्याम्पस

इटहरी, सुनसरी

स्थापितः २०४५

(त्रिभुवनविश्वविद्यालय र उ.मा. शि. परिषदबाट सम्बन्धनप्राप्त)

विज्ञान, व्यवस्थापन, मानविकीतथाशिक्षाशास्त्र संकाय

✆ ०२५-५८१३००

५८००६४

प. सं.

मितिः- २०७४/०७/२६

च. नं.

स्वीकृतिपत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्र संकाय जनता बहुमुखी क्याम्पस नेपाली शिक्षा विभाग अन्तर्गत स्नाकोत्तर तह दास्रो वर्षको नेपा. शि ५९८ पाठ्याशंको प्रयोजनार्थ यस विभागकी विद्यार्थी सुशीला के.सी.ले तयार पार्नुभएको **कक्षा आठमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरुको निबन्ध लेखन क्षमताको अध्ययन** शीर्षकको शोधपत्र नेपाली शिक्षा विषयमा स्नाकोत्तर उपाधीका निमित्त उपयुक्त ठहरिएकोले स्वीकृति प्रदान गरिएको छ ।

शोधपत्र मूल्याङ्कन समिति

क्र.सं.	नाम	पद	हस्ताक्षर
१.	प्रा. मदनराज बराल	विभागीय प्रमुख	....
२.	प्रा.डा. पारसमणि भण्डारी	बाह्य विशेषज्ञ	....
३.	प्रा. बालकृष्ण गौतम	शोध निर्देशक	....
४.	प्रा. तीर्थराज भट्टराई	सदस्य, शोध निर्देशन समिति	....
५.	प्रा. नवीनकुमार शर्मा	सदस्य, शोध निर्देशन समिति	....

मितिः वि.सं. २०७४/०७/२६

इ.सं. २०१७/११/१२

शोधसार

कक्षाआठमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरुको निबन्ध लेखन क्षमताको अध्ययन

समस्याकथन

शैक्षणिक पाठ्यक्रमहरुले निबन्ध लेखन सम्बन्धी पाठ्यवस्तुलाई महत्व दिइरहेको परिप्रेक्ष्यमा विद्यालय तहको विशेष गरी कक्षा आठमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरुमा केन्द्रित रहेर अनुसन्धान गर्ने उद्देश्यले कक्षा आठमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरुको निवन्धलेखन क्षमताको अध्ययन शीर्षकसंग सम्बन्धित समस्यालाई निम्न लिखित तरिकाले देखाइएको छ । कक्षा आठमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरुको निवन्ध लेखाई क्षमता के-कस्तो रहेको छ ? सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरुको निबन्ध लेखनक्षमताको तुलनात्मक स्थिति कस्तो छ ? भाषिक पृष्ठभूमिको आधारमा मातृभाषी र विमातृभाषी विद्यार्थीहरुको निबन्ध लेखन क्षमताको तुलनात्मक स्थिति कस्तो रहेको छ ?लक्षित विद्यार्थीको लैङ्गिकताका आधारमा विद्यार्थीहरुको निबन्ध लेखन क्षमताको तुलनात्मक स्थिति कस्तो रहेको छ ?

अध्ययनका उदेश्यहरु

प्रस्तुत शोधपत्रको प्रमुख उद्देश्य कक्षा आठमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरुको निबन्ध लेखन क्षमताको अध्ययन गर्नु रहेको छ भने यही उद्देश्यसँग सम्बन्धित भएर निम्न उद्देश्यहरु यस शोधपत्रमा कक्षा आठमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरुको निवन्ध लेखाइ क्षमता पहिचान गर्नु, सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरुको निबन्ध लेखन क्षमताको तुलना गर्नु, भाषिक पृष्ठभूमिको आधारमा मातृभाषी र विमातृभाषी विद्यार्थीहरुको निबन्ध लेखन क्षमताको तुलना गर्नु र लक्षित विद्यार्थीको लैङ्गिकताका आधारमा विद्यार्थीहरुको निबन्ध लेखन क्षमताको तुलना गर्नु रहेका छन्।

अध्ययनविधि र प्रक्रिया

पाठ्यक्रम विकास केन्द्रले आधारभूत नेपाली भाषा पाठ्यक्रमलाई सैद्धान्तिक सिद्धान्तको रुपमा लिएको छ । सिर्जनात्मक शक्तिको विकास तथा लेखनमा गति, क्रमबद्धता र सङ्क्षिप्तता ल्याउन पनि लेखाइ शिक्षणको महत्वपूर्ण भूमिका रहन्छ । विभिन्न विषय, अभिव्यक्ति र प्रसङ्ग अनुसार भाषिक शैलिको चयन गर्ने क्षमता विकास गराउनका साथै हिज्जे चिह्न र अनुच्छेद मिलाएर लेख्ने सीपको विकास गर्न निबन्धलेखन शिक्षण उपयोगी हुन्छ । प्रस्तुत शोधपत्र “कक्षा आठमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरुको निवन्ध लेखन क्षमताको

अध्ययन'' भएकोले उक्त अनुसन्धानलाई आवश्यक पर्ने तथ्याङ्क सङ्कलनका साधानमा क्षेत्रीय अध्ययन विधि र वर्णनात्मक विधि साथै प्राथमिक र द्वितीयक दुवै प्रकारका साधनको प्रयोगमा केन्द्रित भइ अध्ययन गरिएको छ । प्राथमिक स्रोत अन्तरगत नमूना विद्यालयमा गएर कक्षा आठमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरुलाई भूकम्प पीडित नेपलीको अवस्था , तराइका बाढी पीडित जनताको अवस्था,शान्ति र संविधान र नारी शिक्षा शीर्षकमा निवन्ध लेख्न लगाएर त्यसको उत्तर पुस्तिका सङ्कलन गरिएको छ र तथ्याङ्क शास्त्रीय विधिबाट विश्लेषण गरि निष्कर्ष निकालिएको छ । द्वितीयक स्रोतका रुपमा पाठ्यपुस्तक, सन्दर्भ पुस्तकहरु, पाठ्यक्रम, विशिष्टीकारण तालिका तथा अघिल्ला वर्षहरुमा विभिन्न शोधार्थीहरुले तयार पारेका अप्रकाशित शोध पत्रहरुलाई लिइएको छ ।

निष्कर्ष

सम्पूर्ण विद्यार्थीहरुको निबन्धलेखन क्षमताको प्रतिशताङ्क ५५ प्रतिशतलाई आधार मान्दा ५५ प्रतिशत भन्दा माथि निबन्ध लेखन क्षमता भएको विद्यार्थीहरु जम्मा ३१ ज्ना अर्थात ३८.७५ प्रतिशत मात्र रहेकोले इटहरी उप-महानगरपालिका आसपासका विद्यालयमा अध्ययनरत कक्षा आठका विद्यार्थीहरुको निबन्धलेखन क्षमता कमजोर रहेको दखिन्छ । विद्यालयको प्रकृतिको आधारमा सामुदायिक विद्यालयका जम्मा ४० जना विद्यार्थीहरुमध्ये ५५ प्रतिशत भन्दा माथि निबन्ध लेखन क्षमता भएका विद्यार्थीहरुको सङ्ख्या ३१.५ प्रतिशत मात्र देखिएकाले यस्ता विद्यार्थीको निबन्धलेखन स्तर कम जोर रहेको पाइन्छ भने संस्थागत विद्यालयका ४० जना विद्यार्थीहरुको ५५ प्रतिशत भन्दा माथि निबन्ध लेखन क्षमता भएका विद्यार्थीहरुको सङ्ख्या ४५ प्रतिशत रहेकोले यस्ता विद्यालयमा अध्ययनरत विद्यार्थीको निबन्ध लेखन क्षमता सामुदायिक विद्यालयको भन्दा केही बढी देखिन्छ । भाषिक पृष्ठभूमिका आधारमा नेपाली मातृभाषी विद्यार्थीको निबन्ध लेखन क्षमता विमातृभाषी विद्यार्थीको तुलनामा उच्च रहेको पाइन्छ । जस अनुसार ५५ प्रतिशत भन्दा माथि विमातृभाषी विद्यार्थी ३६ प्रतिशत रहेका छन् भने मातृभाषी विद्यार्थीहरु ५५ प्रतिशत भन्दा माथि ४६.५४ प्रतिशत रहेको देखिन्छ जसले गर्दा मातृभाषी विद्यार्थी अगाडी छन् । लैङ्गिकताको आधारमा हेर्दा छात्र विद्यार्थीहरुको तुलनामा छात्रा विद्यार्थीहरुको निबन्ध लेखन क्षमता कमजोर रहेको पाइन्छ । प्रतिनिधि छनोटमा परेका ४० जना छात्र विद्यार्थीहरु मध्ये ५५ प्रतिशतभन्दा बढी क्षमता भएका विद्यार्थीहरु जम्मा २० जनाभएको पाइयो भने छात्रातर्फ विद्यार्थी सङ्ख्या ११ मात्र पाइयो त्यसैले छात्रा विद्यार्थीको तुलनामा छात्र विद्यार्थी निबन्ध लेखन क्षमतामा अगाडि रहेका छन् ।

विषयसूची

विषयवस्तु पृष्ठ संख्या

अध्याय एक : शोध परिचय (१-५)

१.१. पृष्ठभूमि १

१.२. समस्याकथन २

१.३. अध्ययनको औचित्य तथा महत्त्व ३

१.४. अध्ययनका उद्देश्यहरु ४

१.५. अध्ययनको परिसीमा ४

१.६. पारिभाषिक शब्द ५

अध्याय दुई : पूर्वकार्यको समीक्षा तथा धारणात्मक संरचना (६-१०)

२.१. पूर्वकार्यको समीक्षा ६

२.१.१. सम्बन्धित साहित्यको पूर्वकार्यको सैद्धान्तिक समीक्षा ६

२.१.२. सम्बन्धित साहित्यको पूर्वकार्यको प्रायोगिक समीक्षा ७

२.२. पूर्वकार्यको उपयोगिता /कार्यान्वयन ९

२.३. सैद्धान्तिक/धारणात्मक संरचना १०

अध्यायतीन : अध्ययनको प्रक्रिया/विधि (११-१६)

३.१. अध्ययनको संरचना ११

३.२. जनसङ्ख्या र नमुना ११

३.३. नमुना छनोटप्रक्रिया १२

३.४. तथ्याङ्क सङ्कलनका साधन १३

३.५. तथ्याङ्क सङ्कलनका प्रक्रिया १३

३.६. तथ्याङ्क विश्लेषण र व्याख्या प्रक्रिया १४

अध्यायचार : नतिजा /परिमाण र छलफल (१७-४०)

४.१. नतिजा/परिणाम १७

४.१.१ निबन्ध : व्युत्पति र अर्थ १७

४.१.२. निबन्धको परिभाषा १८

४.१.३ लेखाइ सीपको विकासमा निबन्ध लेखनको भूमिका १९

४.१.४ लेखाइ शिक्षणको आवश्यकता र महत्त्व २०

४.१.५ विद्यालय तहमा निबन्ध शिक्षणको प्रयोजन २१

४.१.६ आधारभूत शिक्षा पाठ्यक्रममा निबन्ध विधाको स्थान २१

४.१.७ शिक्षण प्रक्रिया २२

४.१.८ लेखाइ सीप २३

४.१.९ निष्कर्ष २३

४.२ छलफल/व्याख्या : २४

४.२.१ समग्र विद्यार्थीहरुको निबन्ध लेखन क्षमताको प्रतिशताङ्क स्थिति २४

४.२.२ मध्यमान र मानकविचलनका आधारमा समग्र विद्यार्थीहरुको निबन्ध लेखन क्षमताको स्थिति २५

४.२.३ सामुदायिक विद्यालयका समग्र विद्यार्थीहरुको निबन्धलेखन क्षमताको प्रतिशताङ्क स्थिति २६

४.२.४ मध्यमान र मानविचलनका आधारमा सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीहरुको निबन्धलेखन क्षमताको स्थिति २७

४.२.५ संस्थागत विद्यालयका समग्रविद्यार्थीहरुको निबन्धलेखन क्षमताको प्रतिशताङ्क २७

४.२.६ मध्यमान र मानकविचलनको आधारमा संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरुको निबन्धलेखन क्षमताको स्थिति २८

४.२.७ नेपाली मातृभाषी समग्र विद्यार्थीहरुको निबन्धलेखन क्षमताको प्रतिशताङ्क स्थिति २९

४.२.८ मध्यमान र मानकविचलनको आधारमा नेपाली मातृभाषी विद्यालयका विद्यार्थीहरुको निबन्धलेखन क्षमताको स्थिति ३०

४.२.९ नेपाली विमातृभाषी विद्यार्थीहरुको निबन्ध लेखन क्षमताको प्रतिशताङ्क स्थिति ३१

४.२.१० मध्यमान र मानकविचलनको आधारमा नेपाली विमातृभाषी विद्यालयका विद्यार्थीहरुको निबन्ध लेखन क्षमताको स्थिति ३१
४.२.११ छात्रा विद्यार्थीहरुको निबन्ध लेखन क्षमताको प्रतिशताङ्क स्थिति ३२
४.२.१२ मध्यमान र मानकविचलनको आधारमा छात्रा विद्यार्थीहरुको निबन्ध लेखन क्षमताको स्थिति ३३
४.२.१३ छात्र विद्यार्थीहरुको निबन्ध लेखन क्षमताको प्रतिशताङ्क स्थिति ३३
४.२.१४मध्यमान र मानकविचललको आधारमा छात्र विद्यार्थीहरुको निबन्ध लेखन क्षमताको स्थिति ३४
४.२.१५ समग्र मध्यमान र मान कवि चलनका आधारमा विद्यार्थीहरुको निबन्ध लेखन क्षमताको स्थिति ३४
४.२.१६ निष्कर्ष ३६
४.३ तुलनात्मकविश्लेषण ३७
४.३.१विभिन्न समूहहरुमा निबन्ध लेखन क्षमताको तुलनात्मक स्थिति ३७
४.३.२ सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयका विद्यालयका विद्यार्थीहरुको निबन्ध लेखन अभिव्यक्ति क्षमताको तुलना ३७
४.३.३भाषिक पृष्ठभूमिका आधारमा नेपाली मातृभाषी तथा विमातृभाषी विद्यार्थीहरुको निबन्ध लेखन क्षमताको तुलना ३८
४.३.४ लैङ्गिक आधारमा छात्र र छात्रा विद्यार्थीहरुको निबन्ध लेखन क्षमताको तुलना ३९
४.३.५ निष्कर्ष ४०

अध्याय पाँच : निष्कर्ष सुझाव तथाउपयोगिता (४१-४४)

५.१ निष्कर्ष : ४१
५.२ सुझाव : ४२
५.३ उपयोगिता : ४३
५.३.१ नीतिगत तह ४३
५.३.२ कार्यान्वयन तह ४४
५.३.३ आगामी अनुसन्धानका लागि शीर्षकहरु ४४

तालिकासुची

कूलविद्यार्थी सङ्ख्या	३५ प्रतिशत भन्दाकम		४५ प्रतिशत भन्दाकम		५५ प्रतिशत भन्दाकम		६५ प्रतिशत भन्दाकम		६५ प्रतिशत भन्दा बढी	
	सङ्ख्या	प्रतिशत	सङ्ख्या	प्रतिशत	सङ्ख्या	प्रतिशत	सङ्ख्या	प्रतिशत	सङ्ख्या	प्रतिशत

कुलविद्यार्थी सङ्ख्या	मध्यमान	मनक विचलन	मध्यमानभन्दामाथि		मध्यमानभन्दातल	
			सङ्ख्या	प्रतिशत	सङ्ख्या	प्रतिशत

कुलविद्यार्थी संख्या	समग्र मानकमध्यमान	समग्र मानकविचलन	समूह		समूहगत संख्या	समग्र मध्यमानभन्दामाथि		समग्र मध्यमानभन्दातल	
			विद्यालयको प्रकृति	सामुदायिक					
				संस्थागत					
			भषिक पृष्ठभूमि	नेपालीमातृभाषी					
				नेपालीविमातृभाषी					
				छात्र					
				छात्रा					

समूह	सङ्ख्या	मध्यमान	मनकवचलन	'z'मान

विषयवस्तुको संयोजन					प्रस्तुतीकरण					शब्दभण्डारको प्रयोग					भषिक शुद्धता					ज
अत्युत्तम	उत्तम	मध्यम	निम्न	निम्नतम	अत्युत्तम	उत्तम	मध्यम	निम्न	निम्नतम	अत्युत्तम	उत्तम	मध्यम	निम्न	निम्नतम	अत्युत्तम	उत्तम	मध्यम	निम्न	निम्नतम	
✓					✓					✓					✓					

क्र.सं.	तह	शैक्षिक संस्था	वर्ष
१	एस.एल.सी.	श्री नागेश्वर माध्यमिकविद्यालय लेगुवा, धनकुटा	२०५७
२	ए.मा.वि.	श्री जनताउच्चमाध्यमिकविद्यालयजितपुर, धनकुटा	२०६२
३	बी.एड.	जनताबहुमुखीक्याम्पस इटहरी	२०६५
४	एम.एड.	जनताबहुमुखीक्याम्पस इटहरी	२०७४